

RZODKIEW (58) *sb f*

rzod- (55), rzot- (3).

-w̄ (12), -w (3); -w̄ *March*¹, *Mymer*², *BielKron*, *RejPos*, *RejZwierc* (3), *WerGość*; -w *Mącz* (2); -w̄ : -w *SienLek* (4:1).

o oraz e jasne.

sg *N* rzodkiew (23). ◇ *G* rzodkwie (19), [rzodekwie]. ◇ *A* rzodkiew (11). ◇ *I* rzodkwią (3). ◇ *L* rzodkwi (1), [rzodekwi]. ◇ *pl* *A* rzodkwie (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

bot. Raphanus sp. L.; rzodkiew, roślina jednoroczna lub dwuletnia o ostrym smaku z rodziny kapustowatych (*Brassicaceae*), warzywna i lecznicza; *raphanus Murm*, *Mymer*¹, *Mymer*², *Mącz*, *Cn* (58) : *March*¹ A4 [2 r.]; *Raphanus*, *Rettich Rzotkew. Murm* 115; *Mymer*¹ 17; *RZodkiew* iest ciepła y fucha w wtorym fłopniu *FalZioł* I 116b; Też gdy kto pożywa rzodkwie czyni takiemu w żywocie wiathry y też rzyganie *FalZioł* I [116²]d; Też wodka z rzodkwie napalona/ na kamień mięchierzowy iest barzo dobra łamiąc y z vriną s człowieka wypądzaiąc. *FalZioł* I 117a; Pokrzywa z rzodkwią wwarzona y z mąką lnianego fiemienia/ otwiera wżelkie wrzody y bolączki gdy tego przyłożyz na nocz *FalZioł* I 152a, +4c, I 116b [2 r.], [116²] *żp*, [116²]d [3 r.], 117a [3 r.] (29); wżakoż [sól] na rzeczy zimne polipana wywodzi z nich wilgotność zewnętrzną, iako widamy na rzodkwi albo cebuli. *GlabGad* I7v; *March*³ V3v; *Mymer*² 16v; [*Jaromir*] Będąc Biskupem szálał/ ábowiem przyiechawszy do Ołomuńcá do Biskupa Moráwskiego/ nálażł przed nim rzodkiew z chlebem á z solą na stole á wodę cukrowaną/ pochwycił Biskupa zá łep mowiąc: Co thy nam biskupom íromothę czyniż/ iż nie żywiesz iáko práwy pan iedno iáko żebrak. *BielKron* 324v; Forum holitorium, Tárg gdzie zyoła/ Sálaty Rzodkwie/ marchwie/ kapufty etc. przedáya. *Mącz* 135a; *Raphaninum oleum*, *Oleyek* z rzodkwie vcziniony. *Mącz* 345d, 345d; Theż ná żółtą niemoc bárzo służy wyćisniona wodá z rzodkwie/ gdy iá z winem chory pije. *SienLek* 90; Albo czop zrzodkwie vtrúzy Miodem go zwierzchu pomáży/ Wetkniż go w zad co nadáley Pozbędziész tym choroby złey. *SienLek* 99v; Mozg téż świni álbo wieprzowy/ ná bolączkę przylož/ thedyć íye zbierze. Tłuczoną rzodkiew z solą przykłáday ná bolączkę/ á tákci téż vczyni. *SienLek* 126v; Day koniowi przez trzy dni rzodkwie drobno nákráiwszy z owfem/ od tego pewnie rupie pozdychác mużą. *SienLek* 173, 9v, 16, 70v, 87, 99v (12); *RejPos* 185v; *Philozoph* ieden idąc mimo dom vżrzał áno v študniey pięknie biáło rzodkiew wypłokano *RejZwierc* 153v, 153v, 242v; *WerGość* 246; *GostGosp* 167; [niemożeszli mieć ták wielkíey rzodekwie coby s niey mogł doftatek być/ możesz drobney wżiác ile chcesz *SienHerb* 514b, 550b; Tez [kąkol] wárzony z fkorą rzodekwie/ y przykłáday ná rány ímrodliwe/ czyści ie i też goj. *Cresc* 1571 193; (*nagł*) O Rzodekwi. (–) *RZodkiew*/ iest to znaczne źiele/ ktore aczkolwiek w káżdym powietrzu rość może/ wżákże we mglištym powietrzu á w ćieniu bárżiey się kocha. *Cresc* 1571 239].

W charakterystycznych połączeniach: rzodkiew biała [= czysta], naskrobana (2), osolona, tłuczona, warzona, wielka; rzodkiew jeść (4), osolić, rozmoczyć, wypłokać; rzodkwie najeść się, nakrajać (2), naskrobać, pożywać (2); czop z rzodkwie, jucha, kołko, skora.

Zestawienie: »polna rzodkiew« = *Raphanus raphanistrum* L.; *rzodkiew świrzepa, roślina jednoroczna, pospolita i trująca (1):* *Raphanus sylvestris*, ut quidam putant, Więćża álbo polna rzodkiew. *Armoracia forte idem. Mącz 345d.*

MN